

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Vår ref:
22/00570-2

Saksbehandler:
Silje Steinardotter Hasle

Dato:
12. august 2022

Innspill til Stortingsmelding om menneskerettighetene til personer med utviklingshemming

Barneombudet takker for muligheten til å gi innspill til Stortingsmeldingen. På grunn av ferieavvikling har vi dessverre ikke kapasitet til å gå i dybden i svaret vårt. Vi viser derfor til vårt tidligere hørings svar til NOU 2016:17 På lik linje, som vi i også legger ved dette brevet. Generelt vil vi peke på at det vil ha stor betydning for barn med utviklingshemming at CRPD blir inkorporert i norsk lov, slik regjeringen har varslet i Hurdalsplattformen.¹

I tillegg vil vi gi et særlig innspill knyttet til tilbudet i avlastningsinstitusjoner- og barneboliger. Vi ser på dette som et område med fare for flere brudd på barns rettigheter etter barnekonvensjonen. Barneombudet vil derfor denne høsten melde situasjonen for barn i avlastningsinstitusjoner og barneboliger inn til FNs barnekomite som ett av de områdene vi mener de bør se nærmere på i sin overvåking av Norges oppfyllelse av barnekonvensjonen.

Som påpekt av utvalget i NOU 2016: 17 På lik linje, bor nesten et av fire barn med utviklingshemming hele eller deler av tiden utenfor familien, i barnebolig, avlastning eller i annen institusjon. Samtidig påpekte utvalget at barnas grunnleggende rettigheter ikke blir respektert, og at barns trivsel, trygghet og sikkerhet ikke blir ivaretatt i tilstrekkelig grad når barna oppholder seg der. Utvalget pekte på at manglende regulering, mangel på kvalitetskrav og fravær av godkjenningssystemer for institusjonene medfører svikt i tilbudet, og anbefalte å innføre systemer for kvalitetssikring.²

Barneombudet har også mottatt meldinger fra foreldre om at barnas rettigheter ikke blir oppfylt når de oppholder seg der, og sett en rekke enkeltstående tilsyn opp gjennom årene som gjør oss bekymret.

¹ Hurdalsplattformen, 2021-2025, s. 70

² Se bla. NOU 2016:17 På lik linje — Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming, kap. 10

De siste årene har vi også sett en økende tendens til at tjenestene samordnes i større enheter slik at barn må bo i institusjonspregede omgivelser. Dette er en utvikling som harmoniserer dårlig med den internasjonale utviklingen og våre menneskerettslige forpliktelser. FNs Barnekomite og CRPD komiteen har uttrykt bekymring for dette og anbefalt at Norge styrker innsatsen for å forebygge institusjonalisering og bygge ned institusjoner.³

Barneombudet vil peke på at barn som oppholder seg i avlastnings- og barneboliger er i en svært sårbar situasjon. De har ikke selv samtykket til å være der og kan ha funksjonsnedsettelse som gjør det vanskelig å uttrykke sine ønsker og behov. Det kan være vanskelig, og til og med umulig, for dem å varsle dersom de opplever lite tilpasset eller lite forsvarlig hjelp. Foreldrene har ofte tyngende omsorgsoppgaver som gjør det krevende å følge med på tilbudet og klage ved behov. Vi vil peke på at denne gruppen barn kan være mer utsatt enn andre, for eksempel for å bli utsatt for overgrep. Det er nesten tre ganger større risiko for at barn med nedsatt funksjonsevne opplever vold og seksuelle overgrep enn andre barn.⁴

Den spesielt sårbare situasjonen disse barna er i taler for at de har særlig behov for beskyttelse og rettsikkerhet. Barnekonvensjonens artikkel 23 nr. 1 understreker at barn med nedsatt funksjonsevne bør ha et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer verdighet og fremmer selvstendighet. Ifølge barnekomiteen skal dette sees på som det grunnleggende prinsippet for gjennomføring av konvensjonen når det gjelder barn med nedsatt funksjonsevne.⁵ Barna har etter artikkel 23 nr. 2 og 3 rett til særlig omsorg og hjelpen skal innrettes på en måte som best mulig fremmer deres personlige utvikling. God kvalitet i tilbudet til barn med utviklingshemming er videre en forutsetning for å sikre andre grunnleggende rettigheter slik som retten til utvikling i artikkel 6, retten til helse i artikkel 24 og retten til beskyttelse i artikkel 19. Vi minner også om artikkel 25 gir barn som oppholder seg på institusjon rett til å få en periodisk vurdering av den behandling barnet får og av alle andre forhold som har betydning for plasseringen.

Som utvalget pekte på, er det et skille i hvordan myndighetene regulerer tilbudet til barn som oppholder seg i institusjoner etter barnevernsloven og i helse- og omsorgstjenesteloven. Det er ikke krav om samtykke fra barnet selv eller til behandling i fylkesnemnda, slik som i mange barnevernssaker, før barn flytter hele eller deler av tiden inn på en avlastnings- eller barnebolig. Mens forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner stiller materielle krav til institusjoner, krav til bemanning, ansattes kompetanse og internkontroll, finnes det ikke tilsvarende krav til avlastnings- og barneboliger. Det stilles heller ikke de samme krav til tilsyn. Forskrift om tilsyn med barneverninstitusjoner for omsorg og behandling stiller krav til rutinemessige tilsyn ved besøk i institusjonene minst to ganger i året.

Barneombudet mener det er positivt at barnevernsinstitusjoner er underlagt denne type krav. Vi kan imidlertid ikke se hvorfor barn med utviklingshemming og andre funksjonsnedsettelse ikke har den samme rettsikkerheten. Utvalget foreslår å innføre et tilsvarende system for

³ FNs komité for rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne Concluding observations (7. mai 2019) avsnitt 11 b. + 12 b, 31 a) og 32 a). FNs barnekomité's Concluding Observations (4. juli 2018) avsnitt 23 c)

⁴ Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies; [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(12\)60692-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(12)60692-8/fulltext)

⁵ FNs barnekomité's generelle kommentar nr. 9 (2006) avsnitt 11

kvalitetssikring av avlastnings- og barneboliger som for institusjoner i barnevernet. De foreslår en forskrift om godkjenning av institusjoner med døgnbaserte helse- og omsorgstjenester for barn og unge under 18 år og en forskrift om kvalitet- og internkontroll som den som gjelder for institusjoner i barnevernet. Barneombudet støtter dette.

Staten har det overordnede ansvaret for å sikre at barns rettigheter blir respektert på alle nivåer i samfunnet. Samtidig kan vi ikke se at myndighetene har tatt tak i den alvorlige situasjonen utvalget beskrev. Barneombudet er sterkt bekymret for at barn som oppholder seg på disse institusjonene ikke har godt nok rettsvern, og vi anbefaler at departementet snarest mulig gjennomgår regelverket og foreslår endringer.

Barneombudet oppfordrer departementet til å vektlegge arbeid med kvalitet og kompetanse i avlastnings- og barneboliger i den kommende Stortingsmeldingen, og til å foreslå økte krav til kvalitet og kontroll.

Med vennlig hilsen

Camilla Kayed
fagsjef

Silje Steinardotter Hasle
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

Mottakerliste

Kultur- og likestillingsdepartementet

Kopimottakerliste

Kultur- og likestillingsdepartementet, Torunn Berg